

v daném prostoru podzemní garáže (OMELKA 1998). Zatímco historické terény zadního dvora byly kompletně zničeny mohutným zemním zásahem z přelomu 19. a 20. století, který lze snad spojit s pískovnou užívanou při výstavbě dnes zbouraných budov, na předním dvorku se zachovala skupina jímek z 14. až 18. století, zdí a v neposlední řadě část dřevěného vodovodu, porušeného jímku datovanou na základě keramiky na přelom 14. a 15. století. Z jedné z jímek pochází i soubor kachlů s alegorickými reliéfy (OMELKA 1998, 285).

Soubor kachlů

Zlomky studovaného souboru kamnářské keramiky z Petřské ulice byly zachyceny primárně v objektech patřících do horizontu 17. století s možným přesahem do 18. století. V sekundárních polohách byly zjištěny i ve výkopech mladších a ve sběrovém materiálu. Celkem se jedná o cca 300 fragmentů v různě zlomkovitém stavu, které spojuje technologie střepu a pojednání povrchové úpravy. Střep byl oxidačně vypálen do okrové barvy, má středně hrubé ostřívo a z výrobních detailů se pravidelně objevuje otisk textilu na vnitřním povrchu čelní stěny. Pohledové části jsou opatřeny reliéfní výzdobou pod bílou engobou a zelenou glazurou. Kachle zachycené ve Vodičkově ulici byly potaženy pouze vrstvou bílé engoby a jejich povrch dále zůstal rezný.

Rozeznat lze několik skupin výzdobných motivů. Výzdobnou plochu předurčuje typ kachlů, respektive jejich umístění na kamnovém tělese. Tak římsové kachle simulují architekturu s vegetativními motivy lalošek či listovců. Ucelenější plochy představují části soklu a nástavce. Zde je patrné několik základních skupin. První skupinu představují kachle se čtvercovou vyhřívací stěnou o straně cca 22 cm s tapetovou výzdobou složenou ze stylizovaných rostlinných prvků či v jednom případě dělenou do polí. Zde krajní trojúhelníková pole vyplňuje opět rostlinný motiv, vnitřní pole tvaru na koso postavených čtverců nesou prvek orlice a ústřední pole s největší pravděpodobností zaujímala růžice (obr. 2). Za výchozí oblast tapetových vzorů bývá někdy

Obr. 2. Praha 1-Nové Město. Kachel s motivem orlice. Kresba kachle z výzkumu Vodičkova čp. 710 a fotografie kachle z výzkumu Petřská čp. 1132 (kresba J. Stieranková, 1996; foto M. Kalíšek, 2016).

Obr. 3. Praha 1-Nové Město, Petřská čp. 1132. Kachel s motivem orla (foto M. Kalíšek, 2016).

považováno Švýcarsko, jižní Německo a Lichtenštejnsko (LEIB 2013, 128–129). Ovšem obdobně datované nálezy, tedy z období od poloviny 16. století, známe i z českého a moravského prostředí (např. PAJER 1983, 110–117; ŽEGKLITZ/VITANOVSKÝ/ZAVŘEL 2009, 225; PAVLÍK/VITANOVSKÝ 2004, 308–309, 434–436). Analogický nálezy s motivem orlice se svatozáří a rozety v kosočtverečné mřížce z Prahy pochází dokonce z nedaleké parcely na rohu Petřské a Mlynářské ulice, z výzkumu realizovaného v letech 1969–1970 (BRYCH/STEHLÍKOVÁ/ŽEGKLITZ 1990, 169; PAVLÍK/VITANOVSKÝ 2004, 308, 434).

Druhou skupinu tvoří kachle, u nichž je ústředním motivem čelní vyhřívací stěny mírně konkávní medailon; jedenkrát jeho celou plochu vyplňoval korunovaný orel rámovaný festonem s maskami (obr. 3). Říšský orel (heraldický orel vždy dvouhlavý) byl používán jako oficiální znak Svaté říše římské za vlády Zikmunda Lucemburského v roce 1433 (PETRÁŇ/RADOMĚRSKÝ 2001, 159; PAVLÍK/VITANOVSKÝ 2004, 135; BRYCH 2004, 11). Vyobrazení orla se na kachlích objevuje dále i po celé 16. a 17. století. Pro konkrétní dataci je důležitá kompozice a další výzdobné, případně heraldické motivy (BRYCH 2004, 144; MENOŠKOVÁ/MĚŘÍNSKÝ 2008, 112).

Obr. 4. Praha 1-Nové Město Vodičkova čp. 710. Kachel s alegorickým motivem Jara a Vzduchu (kresba J. Stieranková, 1996).

Obr. 5. Praha 1-Nové Město. Kachel s motivem Léta a Země. Kresba kachle z výzkumu Vodičkova čp. 710 a fotografie kachle z výzkumu Petřská čp. 1132 (kresba J. Stieranková, 1996; foto M. Kalíšek, 2016).

Ani u třetí skupiny kachlů nelze rekonstruovat jejich původní tvar – výrazným znakem je umístění ústředního motivu do architektonického rámece, pod renesanční arkádu nesenou sloupy. Díky zmíněné fragmentárnosti však nelze další technologické ani výzdobné jevy blíže hodnotit.

Nejnápadnější a dále studovanou je skupina čtvrtá, do níž jsou zařazeny kachle zdobené alegorickými motivy v jednoduchém rámu. Výšku čelní vyhlávací stěny lze rekonstruovat na 27,5–28 cm, šířku přibližně na 24 cm. Objevuje se však i menší formát o šířce cca 12 cm. Větší formáty alegorických kachlů zpodobňují kombinaci ročních dob a živlů,⁵ situaci komentují zjednodušené německé přípisy. Ve dvojici se tak objevují jaro se vzduchem, léto se zemí, podzim s ohněm a zima s vodou. V souboru z Petřské ulice byly nejčastěji zastoupeny zlomky s motivem PODZIM – OHĚŇ, a to minimálně z šesti rekonstruovatelných jedinců. Méně byly přítomny kachle s motivy JARO – VZDUCH a LÉTO – ZEMĚ, hypoteticky lze uvažovat shodně o třech kusech, bohužel ve značně fragmentarizovaném stavu. Alegorie ZIMA – VODA byla nepřesvědčivě prokázána pouze jediným drobným zlomkem.

JARO – VZDUCH: Ženská figura okřídlené bohyně sedící na orlovi, na jejíž hlavě a na levé ruce jsou usazené holubice. Plášť a sukně s bohatým pásem tvoří draperii. Hlava orla, s pohledem stočeným doleva, se nachází v pravé části plochy, má otevřený zobák, pravou nohu zvednutou

Obr. 6A. Praha 1-Nové Město, Vodičkova čp. 710. Kachel s alegorickým motivem Podzimu a Ohně (kresba J. Stieranková, 1996).

Obr. 6B. Praha 1-Nové Město, Petřská čp. 1132. Kachel s alegorickým motivem Podzimu a Ohně (foto M. Kalíšek, 2016).

⁵ Kachle s alegorickými motivy země a vody jsou zastoupeny několika zlomky ve sbírce Národního muzea v Praze. Jsou datovány do 17. století a jejich předlohou byly grafické práce Christijna de Passe (BRYCH 2004, 176).